

I krig og kærlighed

Af [MARTIN SKOVHUS](#)

Ole Christian Madsen forsøger sig i det helt store format med en film om de to modstandsfolk *Flammen og Citronen*. Filmen vakler i sine æstetiske og dramaturgiske valg, og formår hverken at blive nervepirrende action eller anfægtende persondrama. Til gengæld giver den anledning til overvejelser om den historiske film som genre og om historieskrivning på fiktionens præmisser.

Set ud fra en stilistisk og dramatisk betragtning er der grundlæggende to veje man kan gå, når man vælger at lave en spillefilm baseret på historiske begivenheder. Enten kan man sætte hele det store maskineri ind på at producere kulisser og visuelle effekter, der i mindste detalje genskaber et miljø som det så ud – eller kunne have set ud – i den portrætterede periode. De fleste hollywoodfilm om 2. verdenskrig er holdt i denne stil, hvilket ofte giver sig udslag i storladne, episke sætstykker. I den slags film er karaktererne som regel uden nogen særlig psykologisk dybde, fordi de primært fungerer som *typer* og som katalysatorer for handlingens fremdrift. I modsætning hertil står de krigsfilm, hvor der skæres ind til benet med kropsnære, personlige skildringer, som lægger langt større vægt på karakterernes psykologi og dialogiske interaktion end på ydre spænding og en imponerende mise-en-scène. Nogle af de senere års tyske succeser om krigen og nazismen anvender denne metode, heriblandt *Sophie Scholl – Die letzten Tage* (Marc Rothemund, 2005), *Der Untergang* (Oliver Hirschbiegel, 2004), og *Aimée und Jaguar* (Max Färberböck, 1999).

Med afsæt i disse betragtninger er Ole Christian Madsens *Flammen og Citronen* en underlig, ubeslutsom størrelse. Snart forsøger den at installere sine personer som noget nær arketyper i et tidløst epos, snart som psykologisk nuancerede individer med dagligdagsproblemer. Det lykkes aldrig filmen at beslutte sig for, om den vil være mytologisk epik eller anfægtende persondrama, og derfor formår den heller ikke rigtig at vække interesse som nogen af delene.

Mænd og myter

Udgangspunktet for at lave en dansk krigsfilm i stort format har afgjort været til stede. Man har næppe kunnet læse om filmen noget sted uden at blive oplyst om, at den er den dyreste dansksprogede produktion i dansk filmhistorie, angiveligt med et budget i nabolaget af 46 millioner kroner. Ud over den megen snak om filmens budget har der været lagt stor vægt på, at filmen er baseret på den virkelige historie om de to modstandsfolk Bent Fauerschou-Hviid (1921-44) alias "Flammen" og Jørgen Haagen Schmidt (1910-44) alias "Citronen". Begge var medlemmer af modstandsgruppen Holger Danske, og sammen menes de at have stået bag likvideringer af 11 nazikollaboratorer (fig.1).

I filmens fremstilling er Flammen og Citronen (henholdsvis spillet af Thure Lindhardt og Mads Mikkelsen) et makkerpar, der ikke kun er forbundne gennem deres brændende fædrelandskærlighed. Begge har også skrammer på sjælen og problemer med følelsesmæssige relationer. Flammen har et temmelig anstrengt forhold til sin far (Jesper Christensen), der som hotelejer huser højtstående tyske officerer, og som sendte sønnen i tjenerlære i Tyskland før krigens begyndelse. Den unge mand er nu logerende hos et ægtepar og har indrettet kælderens i deres villa med et mindre arsenal af våben (fig.2).

Fig.1: Filmens mange likvideringer er ikke just præget af diskretion.

Fig.2: Flammen og Citronen i skikkelse af Thure Lindhardt og Mads Mikkelsen.

Også Citronen har rod i familierelationerne. Han har en kone (Mille Hoffmeyer Lehfeldt) og en datter, som han ikke formår at forsørge og som han sjældent ser. På den måde sår filmens første del en lille tvivl ved makkerparrets bevæggrunde. Er de egentlig så idealistiske, som de selv tror, eller er de til en vis grad drevet af personlig bitterhed over et liv, der ikke udfolder sig som de kunne ønske?

Modstandsgruppen opererer under hemmelige møder i baglokalet til en beværtning, og det er her, Flammen og Citronen modtager likvideringsordrer fra deres foresatte, Aksel Winther (Peter Mygind). Snart begynder tvivlen og mistænksomheden dog at nage. Er der en stikker iblandt dem, hvorfor kan der ikke afgives ordre til likvidering af den karismatiske gestapocheff Hoffmann (Christian Berkel), og får Winther virkelig sine ordrer direkte fra England, som han hævder (fig.3)? Helt centralt i handlingen står Flammens forhold til den mystiske Kitty Selmer (Stine Stengade), en smuk og potentielt farlig agent.

Efterhånden som Flammen og Citronen bliver for egenrådige og besværlige, ofres de på det politiske bål. I en spektakulær scene med *parallel action* omringes de af et utal af fjender hver sit sted i København. Flammen overgiver sig til sin skæbne i det dunkle kælderrum, mens Citronen på bedste Rambo-måne gør det af med så mange tyskere som muligt, før også han må kapitulere. På den måde manifesterer filmen én gang for alle sine hovedpersoner som tragiske helte og bortfejer enhver tvivl om, at her er tale om en vaskeægte fædrelandshyldest af mytologisk tilsnit.

Svære valg

Fra filmens begyndelse fornemmer man tydeligt, at Ole Christian Madsen og hans manuskript-medforfatter, Lars Andersen, har gjort sig mange overvejelser om, hvor stor vægt der skulle lægges på autenticiteten i tidsbilledet (fig.4). Det har medført en del kompromiser. På den ene side er vi lykkeligt fri for kameraets kælen for 'autentiske' objekter som lommeure og lygtepæle, en last som periodefilmen ellers ofte dyrker. På den anden side insisterer filmen på sin forankring i historiske begivenheder, dels gennem en tekstgrafik, der kundgør at filmen er »frit baseret på virkeligheden«, dels ved at anvende autentiske optagelser fra besættelsen i sin titelsekvens. På den måde anbringer filmen sig selv i et forståelsesrum, der gør det vanskeligt for den at undslippe historieskrivningens betingelser og overgive sig til det, den reelt er, nemlig fiktion. Dilemmaet i forholdet til realismen gør sig også gældende i dialogen, der er holdt i en nutidig sprogton og diktion. Det giver udmærket mening, hvis ønsket er at undgå teatraliske klicheer. Men det får dog fra tid til anden en utilsigtet komisk effekt, fordi datidens tiltaleformer bevares. En replik som "Sig mig, sidder De og tager pis på mig?", forekommer i sammenhængen temmelig malplaceret.

Særligt belastende er det dog, at filmen åbenbart mener sig forpligtet til at foretage en udførlig eksposition, hvor miljø, karakterer og modstandsbevægelsens kommandogange præsenteres. Mange af disse informationer får aldrig nogen dramatisk relevans, og man kan undre sig over, hvad eksempelvis en fin skuespiller som Lærke Winther Andersen skal i en film, hvor hendes eneste, tavse funktion er at vise, at der skam var en kvinde i Holger Danske-gruppen. Det mindst heldige greb i filmens første del er dog Thure Lindhardts trættende *voice over*, der effektivt blokerer for ethvert tilløb til indlevelse. Filmens første time kunne med fordel være kraftigt beskåret til kun at omfatte det væsentlige for intrigen. På den måde havde man sparet tilskueren for de mange kedsommelige detaljer, der fremlægges i en underligt summarisk form.

Det egentlige drama

Da filmen endelig får en smule dramatisk nerve, skyldes det næsten udelukkende, at modetegneren og fotografen Kitty Selmer indtager en stadig mere fremtrædende rolle. Helt i krigsdramaets ånd fremstilles hun i Stine Stengades skikkelse som en femme fatale, der forfører den unge Flamme, og hermed holder nøglen til hans destruktion i sine hænder. Som figur er hun den mest nuancerede, og ligesom Flammen plages også tilskueren af tvivl om hendes følelsers oprigtighed og om, hvis side hun egentlig er på. Dramaet spidser for alvor til, da Flammen og Citronen får ordre til at likvidere Kitty for stikkeraktivitet. Hun for sin part kan nemlig fremlægge dokumenter, der tyder på, at det er deres foresatte, Winther, som er den virkelige skurk. Hvem skal man tro?

Fig.3: Jovialt samvær før mistanken om, at modstandsgruppen huser en stikker.

Fig.4: Regnfuld noir-stemning, smukt indfanget af filmens fotograf, Jørgen Johansson.

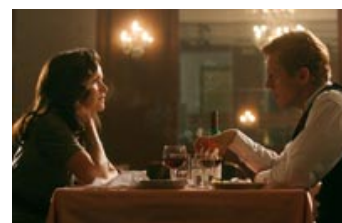

Fig.5: Stine Stengade som den forførende femme fatale, Kitty Selmer.

Denne dybest set banale historie om kærlighed, bedrag, hævn og begær er det eneste ved filmen, der bliver tilnærmelsesvist anfægtende, selvom forholdet mellem Ketty og Flammen aldrig for alvor bliver troværdigt. Dertil er det alt for sporadisk skildret. Havde Ole Christian Madsen arbejdet i den tyske tradition fra de senere år, ville hovedvægten sikkert have ligget her, i sporet af hans tidligere arbejder, *En kærlighedshistorie* (2001) og *Prag* (2006). Det kunne der være kommet en helt anderledes intens og taktfuld fortælling ud af, som ydermere havde haft den fordel, at den kunne se stort på ydre realisme, fordi dens hovedanliggende var psykologisk. Samtidig kunne man have sparet underlægningsmusik som budgetpost. Med et mere troværdigt drama og større psykologisk dybde havde filmen forhåbentlig ikke undervurderet sin tilskuers opfattelsesevne ved at anvende Karsten Fundals patosfyldte musik til at understrege følelserne i stort set hver eneste scene.

Ole Christian Madsen har forsøgt at manøvrere i feltet mellem storladet, historisk epik og knugende, psykologisk drama. *Flammen og Citronen* strander et sted midt imellem og fungerer hverken på historiske eller psykologiske præmisser. Filmen vil både fortælle historie og historier. Ingen af delene lykkes udpræget godt.

Filmens modtagelse

Flammen og Citronen modtog ved sin premiere den 28. marts en lidt blandet kritik i pressen. På filmens egen hjemmeside figurerer de obligatoriske rosede uddrag fra anmeldelser, med dertil hørende stjerner. Allermest begejstret er *Ekstra Bladets* Henrik Queitsch, der citeres for at skrive: »Drønspændende, underholdende og en fryd for øjet. Niveauer over, hvad vi er vant til herhjemme. Et must, simpelthen«, suppleret med fem stjerner. Også *Kristeligt Dagblads* Palle Schantz Lauritzen giver fem stjerner og kalder filmen »Den hidtil største danske film om besættelsestiden«. Ligeledes er *Weekendavisens* Bo Green Jensen begejstret for filmen, selvom han bebrejder den, at den visse steder stiliserer lidt rigeligt. Han slutter imidlertid med at konstatere: »Ole Christian Madsens besættelsesdrama kombinerer romantisk metode og historisk revisionisme i en stilmæssigt gennemført storfilm. Det har ingen for alvor haft held med før nu.« Fra *BT's* Jacob Wendt Jensen, *Politikens* Kim Skotte og *Berlingske Tidendes* Ebbe Iversen er der pæne ord og vurderinger, samt fire stjerner/hjertes fra hver, mens *Jyllands Postens* Johs. H. Christensen er mindre afklaret i sin holdning: »'Flammen og Citronen' er nok værd at se! Det manglede da også bare, så bekostelig den har været. Men noget egentligt appellerende, medrivende, uafrysteligt drama er den ikke«. Udsagnet ledsages af tre stjerner. Kun i *Information* får filmen en sønderlemmende kritik, formuleret med vanlig ondskabsfuld humor af kulturpessimisten Georg Metz. Metz påpeger en række svagheder ved filmen, ikke mindst det faktum, at den insisterer på at blive opfattet som autentisk, og hermed udsætter sig selv for unødigt granskning af realismens troværdighed. En afsluttende svada levner ingen tvivl om Metz' overordnede holdning til filmen: »Et neonationalistisk panoptikon af overvejende papfigurer, der vil egne sig til aftenunderholdning ved Dansk Folkepartis og Venstres landsmøder.«

Hvis den – efter danske forhold – enorme investering *Flammen og Citronen* skal give overskud, kræver det, at en masse mennesker ser den i biografen. Men ikke mindst kræver det, at filmen kan vække opmærksomhed nok til at blive solgt til distribution i udlandet. Det er nok yderst tvivlsomt om det sker. Dertil er filmens profil for uskarp og de kunstneriske valg for inkonsekvente.

Fakta

www.flammenogcitronen.dk

Bo Green Jensen: "Den levende historie", anmeldelse i Weekendavisen nr. 13, 28. marts 2008

Georg Metz: "Klicheernes krønike", anmeldelse i Information, 28. marts 2008

Marianne Kroogh Andersen: "Fædrelandskærlighed", interview med Ole Christian Madsen i Weekendavisen nr. 13, 28. marts 2008

Michael Bo: "Der er en forestilling i Danmark om, at historikerne fortæller historien og fiktionsfolk laver dogmefilm". Interview med Ole Christian Madsen Politiken, 29. marts 2008

[Udskriv denne artikel](#)

[Gem/åben denne artikel som PDF](#)

[Gem/åben hele nummeret som PDF](#)

16·9 - april 2008 - 6. årgang - nummer 26

Udgives med støtte fra Det Danske Filminstitut samt Kulturministeriets bevilling til almenkulturelle tidsskrifter.
ISSN: 1603-5194. [Copyright](#) © 2002-08. Alle rettigheder reserveret.